

Ключевые слова: семантика тире, "грамматическое" тире, "вариативное" тире, "авторское" тире.

Goz D., Stud.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

SEMANTICS OF DASH IN THE POEMS BY LINA KOSTENKO

Semantics and functions of dash in the poems by Lina Kostenko is considered. The basic cases of normative and individual usage of dash are analyzed.

Keywords: semantics of dash, "grammatical" dash, "variable" dash, "author's" dash.

УДК 811.111'42

Головань В.О., асп,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

МОДАЛЬНІ ДІЄСЛОВА ЯК МОРФОЛОГІЧНИЙ ЗАСІБ МОДЕРАЦІЇ КАТЕГОРИЧНОСТІ В ПАРЛАМЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ (на матеріалі засідань європейського парламенту)

Стаття присвячена дослідженню та опису використання модальних дієслів як одного з морфологічних засобів модерації категоричності в дискурсі Європейського парламенту. Дискурс засідань Європейського парламенту характеризується деякими мовленнєвими особливостями та модерацією висловлювань, що зумовлено його цілями і виражається за допомогою певних мовних засобів відповідно до конкретної мовної ситуації.

Ключові слова: парламентський дискурс, Європейський парламент, модерація категоричності, модальні дієслова.

Метою статті є опис функціонування модальних дієслів як одного з морфологічних засобів модерації категоричності в дискурсі Європейського парламенту.

Актуальність цього дослідження визначається тим, що категорія категоричності/некатегоричності висловлювання є важливою в організації ефективної взаємодії комунікантів як у міжнаціональному спілкуванні, так і в комунікації представників окремого соціуму або інституту. Її поглиблене вивчення може

становити інтерес для розробок у сфері комунікативної лінгвістики, зокрема під час дослідження засобів вираження модальності.

Об'єктом дослідження є парламентський дискурс. Предметом дослідження є модальні дієслова як морфологічний засіб модерації категоричності в парламентському дискурсі на матеріалі засідань Європейського парламенту.

Категорія категоричності/некатегоричності висловлювання є частиною парадигми комунікативних відносин, що являє собою певний набір норм та правил, прийнятих у тому чи іншому соціумі.

Ця категорія співвідноситься з поняттями "негативне (індивідуальне) обличчя" і "позитивне (суспільне) обличчя", що вперше були згадані І. Гофманом у зв'язку з комунікативною поведінкою. І. Гофман визначає обличчя як "позитивну соціальну цінність", яку індивід отримує під час певного мовного контакту, що проходить за визначеним сценарієм: "обличчя – це образ особистості, виражений у формі загальноприйнятих соціальних атрибутів" [Goffman 1995, 15]. У прагматичних теоріях ввічливості "негативне обличчя" пов'язують із бажанням співрозмовника виступати суб'єктивним індивідом, "позитивне обличчя" пов'язане з бажанням індивіда бути частиною соціальної групи, дотримуватися встановлених у ній норм і правил, отримувати схвалення і підтримку з боку інших членів цієї групи [Brown 1998, 63; Yule 1996, 16]. П. Браун і С. Левінсон розробили поняття "акту, що загрожує обличчю" і дали визначення стратегіям "позитивної і негативної ввічливості". У запропонованій ними "теорії збереження обличчя" описується набір мовних стратегій та мовних засобів реалізації принципу ввічливості. Ми вважаємо, що некатегоричність висловлювання сприяє у процесі здійснення комунікативних стратегій збереженню обличчя співрозмовника.

Відповідно до принципів лінгвістичної прагматики, націлених на гармонізацію міжособистісного спілкування, мовцеві необхідно пом'якшувати комунікативний намір, що може бути здійснено за допомогою модерації категоричності висловлювання.

Модерація категоричності висловлювання може мати кілька цілей залежно від ситуації і прогнозованого ефекту. Серед них: відхід від прямої оцінки подій і пом'якшення неприємних фактів, приховування скоєних неправових дій та аморальних вчинків, порятунок репутації політика чи політичної організації,

перерозподіл відповідальності, дотримання дипломатичного етикету, створення іміджу "гнучкого політика", завоювання підтримки.

Модерація категоричності висловлювання може виявлятися на морфологічному, синтаксичному та лексичному рівнях.

Серед морфологічних засобів модерації категоричності висловлювання одне з найважливіших місць займають модальні дієслова. Як відомо, на відміну від інших дієслів, модальні дієслова позначають не дію, а ставлення до дії або стану, позначеного смисловим дієсловом у формі інфінітива, і передають абстрактні модальні значення необхідності, доцільності, бажаності, ймовірності, подиву, сумніву тощо.

А.А. Матвеев вважає, що ... "Модальні слова ... вводять різну ступінь впевненості автора в істинності речення та можуть виступати як засоби неприйняття 'епістемічної заперуки'" [Матвеев, Internet]. Модальні слова додають той смисловий відтінок, який оратор надає всьому реченню. Коли мовець використовує у своїй промові такі конструкції, він керується причинами комунікативно-прагматичного характеру: прагненням дистанціюватися від того, що відбувається, дією етикетних обмежень [Мещанинов 2007, 349; Клепикова 2012, 59].

Модерація категоричності висловлювання не передбачає, на наш погляд, позбавлення його емоційності. І. Корнелія відзначає відносну бідність експресивних засобів мови у дискурсі слухань, пояснюючи це спонтанністю мовних ходів комунікантів [Cornelia 2011, 260]. Але не можна стверджувати, що експресія при цьому зникає, вона присутня у висловлюванні, тільки в цьому випадку оратор вже переслідує іншу мету – пом'якшити факти, менш категорично їх оцінювати, що і являє собою модерацію висловлювання.

Безсумнівно, що засобом модерації категоричності висловлювання, передачі значень невизначеності, ухильності, внаслідок особливостей своєї семантики служать не всі, а лише деякі модальні дієслова. Аналіз засідань Європейського парламенту свідчить, що в цій функції виступають дієслова *may* (might), *can* (could), *will* (would), *should*.

У політичному дискурсі мова використовується як засіб маніпуляції суспільною свідомістю, засіб формування погляду на дійсність, що є вигідним для політиків, і загальноновживані форми набувають специфічних функцій.

Дієслово **may** виражає не реальну можливість і здатність, а лише думку про можливість, припущення можливості. Одним із найбільш частотних значень **may** є значення дозволу, тобто можливості вчинення дії. Однак, у досліджуваному дискурсі часто ця етикетна формула використовується для вираження модерації висловлювання, а саме нейтралізації іронії і докору, коли форма прохання та її зміст суперечать один одному: "**May** I remind you that we are answering for European Union policy?" (Deb. for 25 Jun. 2012).

У цьому випадку оратор не потребує дозволу, він фактично дорікає депутатам Європарламенту в тому, що вони не знають своїх обов'язків, оскільки обговорювана проблема належить саме до сфери їхніх повноважень, і за допомогою модального дієслова **may** нейтралізує категоричність свого висловлення.

У парламентському дискурсі особливо чітко виявляється відмінність інтенсивності значення **may** і **might**. У проаналізованих матеріалах форма **might** вкрай рідко використовується як форма минулого часу **may**, зазвичай вона поступається меті пом'якшити категоричність висловлювання, тим самим ще більше пом'якшуючи сумнів, припущення випадкової можливості:

*"It **might** be boring for someone, but it is a fact of life for millions of citizens, which we came into politics to change"* (Deb. for 10 Apr. 2012).

Протиставлення, на основі якого будується висловлювання, організоване на різних рівнях. Оратор делікатно припускає, що, можливо, деяких не цікавить обговорення проблеми, що є важливою для мільйонів громадян, і він нібито і не вірить у таку можливість. Іронічний ефект посилюється не тільки протиставленням понять **boring** і **a fact of life**, кількісним протиставленням – хтось і мільйони співгромадян, але і формами **might** – у першому реченні та дієслова **to be** дійсного способу в другому.

Особливості парламентського дискурсу та правила етикету не дозволяють використовувати прямі запитання, які розцінюються як неприпустима різкість і грубість. "**May** I draw your attention to the fact that the Human Rights Act is being used as an excuse to close many rural magistrates courts?" (Deb. for 30 Jun 2012).

У формі ввічливого запитання модерація висловлювання виявляється у пом'якшенні докору за те, що закон про права людини використовується як підстава для закриття сільських судів-магістратів, які зазвичай розглядають дрібні незначні справи, і це фактично веде до порушення прав людини, які закон повинен захищати.

У поєднанні з перфектною формою інфінітива форми *might* епістемічна функція модального дієслова поступається модеративній, наприклад: .

*"It **might** have been possible to argue that, because the option could not be exercised on that date, a nil charge should arise under the law."* (Deb. for 11 May 2012).

У наведеному прикладі модерація висловлювання, що передана семантикою *might*, посилена не тільки формою перфектного інфінітива, але і предикативом *possible*. У всьому реченні немає жодного чітко сформульованого твердження, форми модальних дієслів *could* і *should* також передають модерацію висловлювання.

Таким чином, дієслово *may* (*might*) внаслідок своїх граматичних характеристик часто використовується як засіб парламентського етикету, коректності та ввічливості з метою передати своє ставлення у найбільш розмитій, невизначеній формі і в той же час зберегти емоційний складник, який відіграє важливу роль у будь-якому виступі політика. З усіх модальних дієслів воно найменш категоричне і виражає найбільший сумнів у вірогідності того чи іншого факту. Загальний кількісний аналіз показав, що частка модальних дієслів *may* (*might*) з функцією модерації висловлювання становить 32%.

Модальне дієслово **can** може виражати прохання (у питальних реченнях), дозвіл, здивування. Аналіз свідчить, що як засіб модерації категоричності частіше використовується форма *could*, яка, як і *might*, використовується не стільки для передачі значення минулого часу, скільки для модерації висловлювання, що виявляється у позначенні меншої міри можливості, ймовірності.

*"... But pharmaceutical companies **could** do more together, through their association ..."* (Deb. for 5 Feb. 2012).

Депутат дорікає фармацевтичним компаніям у роз'єднаності дій. Докір звучить згладжено, він висловлений у формі припущення, з яким можна погоджуватися, а можна і не погоджуватися. Заміна форми *could* на *can* одразу змінить тональність речення, зробить його категоричним.

*"The government **could have done** something sensible. They **could have waited** for the first of the quinquennial reviews, which has been under way since last October ... They **could have considered** the review, **done** a proper job..."* (Deb. for 11 May 2012).

Обурення діями національного уряду підкреслено паралельними конструкціями *could* + перфектний інфінітив. Однак, ця форма позбавлена категоричності, яка стає очевидною після заміни використаних конструкцій негативною формою дієслів – не зробили (*have not done*), не дочекалися (*have not waited*), не розглянули (*have not considered*). Використовуючи подібне формулювання, оратор ніби залишає уряду можливість для виправдання, що, безсумнівно, знижує ступінь категоричності висунутого звинувачення.

Вживання *could* в умовних реченнях фактично веде до заперечення істинності твердження.

*"The letter indicates that boats **could** be quite useful if they came at the right time of year, because aquatic plants need stirring up from time to time"* (Deb. for 4 Apr. 2012).

У цілому, частотність уживання форм *can* / *could* трохи менша за вживаність *may* / *might*, і становить 28%.

Необхідність дотримання етикетних норм не знімає основного завдання тексту політичного дискурсу – переконати слухачів прийняти точку зору відправника.

Аналіз прикладів показує, що дієслово **should** в основному використовується для вираження поради.

*"We **should** bear in mind that the measure is to deal with an avoidance mechanism in the tax system whereby those working through personal services companies were paying tax and national insurance at the rate of 21 per cent."* (Deb. for 29 Mar. 2012).

Іноді ефект модерації категоричності може бути посилений за рахунок використання кількох модальних дієслів.

*"They **may** have made commitments in respect of investing in the health service, but I **should** point out that, unless they **can** match our investment in tackling smuggling, ... they will not have the impact on health and on saving lives that is needed."* (Deb. for 10 Apr. 2012). У висловлюванні вжито одразу три модальних дієслова – *may*, *should*, *can*.

Усі разом і кожен окремо вони створюють ефект модерації категоричності. Депутат Європарламенту виступає проти дій національного уряду, але при цьому, щоб знизити категоричність свого виступу, вживає модальні дієслова. Дієслово *should* має тут значення "слід", член парламенту тим самим вказує на те, що його слова – не тільки особисте бажання або думка, існують обставини,

які змушують його зробити це зауваження. Загальне процентне співвідношення вживання модального дієслова *should* складає 23%.

Відомо, що дієслово *will* в основному своєму значенні виражає волевиявлення, бажання. Ці семантичні компоненти суперечать можливості використовувати його для модерації категоричності висловлювання. Тим не менш, у стенограмах засідань парламенту воно зустрічається в цій функції досить часто – заміна імператива на оптатив дозволяє зберегти обличчя запрошеного до слова за умови його небажання вступати у дискусію. Голова, запрошуючи членів парламенту висловитися, часто використовує вираз: "*If he / she will*": "*If he will make a statement about the future of the lay magistracy*" (Deb. for 30 Jan. 2012).

У цьому випадку за допомогою дієслова *will* реалізується модерація висловлювання, що виявляється за допомогою принципу ввічливості, якого дотримується парламентська традиція – з повагою ставитися до всіх, кому надається слово.

Дієслово *would* передає припущення, сумнів у тому, що може (або не може) статися і знижує категоричність висловлювання.

"I wouldn't expect any magistrates courts closures to arise directly as a result of the Human Rights Act ..." (Deb. for 30 Jan 2012).

"They would also have regularised the position of potential recruits who handle firearms during the assessment of their fitness for service ..." (Deb. for 11 May 2012).

"It would make it unlawful for somebody to require advanced payment for information relating to outworking proposals It would ban the promotion and advertising of bogus schemes ..." (Deb. for 2 Feb 2012).

Тим не менш, аналіз показує, що застосування дієслів *will* (*would*) у функції маркерів модерації висловлювання є найменш вживаним і становить 17%.

Таким чином, у дискурсі парламентських слухань усі інші значення модальних дієслів у адресному вживанні та у коментарях до виступів поступають такій функції модальних дієслів як модерація категоричності висловлювання. Зокрема, такі модальні дієслова, як дієслова *may* (*might*) (32%), *can* (*could*) (28%), *will* (*would*) (17%), *should* (23%) у відповідному процентному співвідношенні використовуються як засіб модерації висловлювання у вираженні парламентського етикету, коректності та ввічливості з необхідністю передати своє ставлення у найбільш розмитій, невизначеній формі. Перспективою для подальшого

дослідження є вивчення інших морфологічних засобів модерації категоричності висловлювання, зокрема, форми умовного способу і пасивного стану та їхній порівняльний кількісний аналіз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Клепикова Т.А.* Особенности актуализации модального компонента значения глаголов типа *seem* в контексте / Т.А. Клепикова // *Аспекты лингвистических и методических исследований: Сб.науч.тр.* – Архангельск: Изд-во Поморского государственного университета им.М.В.Ломоносова, 2012. – С. 55–63.
2. *Матвеев А.А.* Модальность мнения как иллокутивная модальность (на материале русских и английских публицистических текстов) / А.А. Матвеев. – [<http://www.dialog-21.ru/archivearticle>].
3. *Мещанинов И.И.* Члены предложения и части речи / И.И. Мещанинов. – Л.: Наука, 2007. – 387 с.
4. *Brown P.* Universals in Language Use: Politeness Phenomena / Penelope Brown and Stephen Levinson // *Questions and Politeness Strategies in Social Interaction*, ed. Esther N. Goody. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1998. – P. 56–310.
5. *Cornelia I.* Parenthetically speaking: Parliamentary parentheticals as rhetorical strategies / I. Cornelia // *Current Studies in Dialogic Communication*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2012. – P. 253–264.
6. *Goffman E.* Forms of talk / E.Goffman. – University of Pennsylvania Press, 1995, 335 p.
7. *Yule G.* Pragmatics / G. Yule. – Oxford: Oxford Univ. Press, 2011. – 250 p.

Стаття надійшла до редакції 17.04.13.

Головань В.О., асп.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

МОДАЛЬНЫЕ ГЛАГОЛЫ КАК МОРФОЛОГИЧЕСКОЕ СРЕДСТВО МОДЕРАЦИИ КАТЕГОРИЧНОСТИ В ПАРЛАМЕНТСКОМ ДИСКУРСЕ

(на материале заседаний Европейского Парламента)

Статья посвящена исследованию и описанию использования модальных глаголов как одного из морфологических средств модерации категоричности в дискурсе Европейского парламента. Дискурс заседаний Европейского парламента характеризуется некоторыми языковыми особенностями и модерацией высказываний, что обусловлено его целями и выражается с помощью определенных языковых средств в соответствии с конкретной языковой ситуацией.

Ключевые слова: парламентский дискурс, Европейский парламент, модерация категоричности, модальные глаголы.

Golovan V.O., post-graduate student
Taras Schevchenko National University of Kyiv

**MODAL VERBS AS MORPHOLOGICAL MEANS OF
DOWN-TONING IN PARLIAMENTARY DISCOURSE
(on the materials of European Parliament debates)**

The article deals with research and description of the use of modal verbs as one of the morphological means of down-toning in the discourse of the European Parliament. The discourse of the European Parliament debates is characterized by specific language features and moderation of expression due to specific purpose which is expressed by certain linguistic means according to specific language situation.

Key words: *parliamentary discourse, the European Parliament, down-toning, modal verbs.*

УДК 811.112.2:811.512.161

Голов'яник Д. С., магістрант,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

**ЕЛЕМЕНТИ ТУРЕЦЬКОГО СЛЕНГУ
В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ
(на матеріалі блогів)**

У статті розглядаються сучасні тенденції розвитку німецької мови, що зазнає змін внаслідок активних глобалізаційних та міграційних процесів. Особлива увага приділяється дослідженню лінгвальних характеристик інтернет-сленгу турецької національної меншини як однієї з найбільших у Німеччині та виявленню основних змін, що відбуваються в сучасній німецькій мові на фонетичному, лексичному та морфолого-синтаксичному рівнях.

Ключові слова: *інтернет-блог, турецький сленг, сучасна німецька мова, міграційна лінгвістика.*

Ми живемо у світі, у якому кордони між етносами та націями з часом стають все прозорішими й умовнішими. Таке розмаїття культур та мов, що поширилося Європою у 50-ті рр. ХХ ст. внаслідок процесів глобалізації, набуло з тих часів не лише світового та континентального, а й внутрішньо-національного характеру [Limbach 2008, 39-40]. У цьому контексті слід згадати Німеччину як державу, відому своїм гетерогенним суспільством та